

**SOSYAL İÇERİKLİ TÜRK ÇOCUK ROMANLARINDA
KARŞILAŞILAN BABA FİGÜRLERİ VE
ÇOCUKLARIYLA İLİŞKİLERİ**

Nilüfer İŞYAR*

Makale Geliş Tarihi-Received: 28.09.2019
Makale Kabul Tarihi-Accepted: 03.05.2020
Doi: 10.37093/ijsi.746481

269

IJSI 13/1
Haziran
June
2020

ÖZ

Makalemizde 1970'ten günümüze yazılmış olan sosyal içerikli, gerçekçi Türk çocuk romanlarında görülen baba figürlerinin hangileri olduğu ve bunların, çocuklarıyla ilişkilerinin nasıl olduğu gözlemlenip, analiz edilmiştir. Çocuk romanları, bilhassa ilkokullardaki eğitimin önemli bir parçasıdır. Çocuk romanları, çocuğun soyut düşünmeyi başarmasına ve çevrelerini anlamalarına yardımcı olmaktadır. Romanlar, çocuğun yakınındaki ve uzağındaki sosyal ve coğrafi çevresine ilişkin ilk algılarının ve bilinçlerinin oluşmasında büyük katkı sağlarlar. Biz, çocuğa en yakın sosyal çevre olan aile içindeki en önemli figürlerden biri olan baba üzerinde durduk ve bu figürü değişik özelliklerine göre alt karakter tiplerine ayırarak inceledik. Babanın, çocuğun mesleğinden sosyal hayatına kadar ne kadar önemli olduğu açık bir gerçektir. Çocuk romanlarındaki babalar, değişik tarzlarda çocuklarının meslekî gelecekleri üzerinde yönlendirici olurlar. Çocuğun ruhî dünyası üzerinde de çok tesirli olan baba figürü, karakterin şekillenmesinde önemli rol oynar. Babanın varlığı kadar, babasız olmak da çocuk için önemli sonuçlar doğurur. Çalışmamızda genel anlamda olumlu ve olumsuz baba

---

* Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. niluferisyyar@hotmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5165-4026>.

Nilüfer İŞYAR

figürlerinin çocuklarla olan ilişkileri incelenmiştir. Son olarak ise, üvey baba figürleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Romanları, Çocuk Edebiyatı, Baba, Çocuk, Aile.

270

IJSI 13/1
Haziran
June
2020

**FATHER FIGURES AND THEIR RELATIONSHIPS WITH
CHILDREN IN SOCIAL CONTENTED TURKISH
CHILDREN'S NOVELS**

ABSTRACT

In our article, we analyze the main father figures and their relationships with children as seen in the realistic, social contented Turkish children's novels written from 1970 to the present. Children's novels play important roles in education, especially in primary schools. These novels help the child achieve abstract thinking and understanding of their environment. The novels contribute greatly to the child's initial perception and awareness of the near or far social and geographical environments. In this study we especially focused on the father as one of the most important figures in the family, which is the closest social environment to the child and analyzed this figure by classifying sub-character types. It is a clear fact that the father is so important in forming child's professional and social life. Fathers in children's novels will guide their kids' professional future in different ways. The father figure, who is very influential on the family's psychology, also plays an important role in shaping child's character. The existence of the father and/or the fatherlessness have important consequences on kids. In our study, some positive and negative father figures in general and their relationships with children were examined. And finally, the stepfather figures were emphasized.

Keywords: Children's Novels, Children's Literature, Father, Child/Kid, Family.

GİRİŞ

Makalemiz, aile konusuna yoğun biçimde eğilen sosyal içerikli Türk çocuk romanlarının incelenmesi suretiyle, Türk toplumunun aile yapısındaki manzaraların ve bu manzara içinde yer alan baba figürlerinin çocuk romanlarına nasıl, hangi yönleriyle ve ne derecede yansıdığına tespit edilmesinden ibarettir. Çalışmamızın temelinde yatan aile kavramı, coğrafi ayrımların (köy, kasaba, gecekondu, kent, yurtdışı göçü aileleri) da dikkate alınmasına fırsat verecek şekilde, işlevci (*fonksiyonalist*) bazda ele alınmış; yani, bu makalede aile kurumunun işlevleri ve bunları yerine getirebilmek amacıyla ailenin fertleri (baba ve çocuk) arasındaki ilişkilerin tanımlanması üzerinde ağırlıklı olarak durulmuştur.

272
IJSI 13/1
Haziran
June
2020

Bu makale çalışmamızda, çocuk edebiyatı araştırmalarında günümüzde en çok tatbik edilen yöntemlerden biri olan, '*tarama metodu*' veya bir başka ifadeyle '*alan araştırma yöntemi*' olarak da bilinen '*betimleme*' (*survey*) yöntemi kullanılmaya çalışılmıştır. Bu yöntem, kısaca, '*mevcut durumun saptanması*' olarak tanımlanabilir. Bilindiği üzere, bu tip incelemeler, var olan durumları, koşulları ve özellikleri aynen ortaya koymaya çalışır; mevcut olayların, daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklamaya çabalar (Tuncer, 2000: 49-50).

Söz konusu araştırma yöntemi, her şeyden önce, bir '*araştırma evreni*' ve bir '*araştırma örnekleme*' belirlenmesini gerektirmektedir (Arseven, 1993: 13). Makalede '*araştırma evreni*', şüphesiz, literatürdeki mevcut Türk çocuk romanlarının tümüdür. Daha küçük olması gereken '*evren örnekleme*' ise, iki açıdan sınırlandırılmaya çalışılmıştır. Bunlardan biri *zaman sınırlaması*, diğeri ise *konu sınırlamasıdır*. Çalışmamızda, 1970'ten günümüze kadar Türkiye'de çeşitli yayınevleri tarafından basılmış ve 9 ilâ 12 yaşlar arası ilkököl çocuklarının düzeyine uygunluğu kabul edilen sosyal içerikli çocuk romanlarında ailede baba-çocuk ilişkileri temasını, konuyla bağlantılı hususları da değişik alt başlıklarına indirgeyerek analiz edip; araştırmayı ve betimlemeyi hedefledik.

İncelememizde, çocuk romanları bağlamında literatür tarama sürecinin başlangıç noktası olarak 1970 yılının alınmasındaki yegâne sebep, çocuk edebiyatımızda bu dönemden başlayarak gözle görülür

bir canlanmanın olmuş olması ve bunun da daha sonradan kesintiye uğramaksızın, hatta aksine günbegün daha da güçlenerek günümüze kadar devam eden ana yönelimlerin ortaya çıkmasına kaynaklık etmesidir.

Belirlenen dönem zarfında kaleme alınmış olan çok sayıdaki sosyal içerikli çocuk romanları arasından ise, örneklem niteliğinde rassal olarak seçilen 200 civarı çocuk romanı kapsamında gözlemlenen baba figürlerinin nasıl ve hangi yönleriyle ele alındığının betimlenmesine çalışılmıştır.

1. EDEBÎ BİR TÜR OLARAK ÇOCUK ROMANLARI

Çocuklar, toplumların geleceği açısından şüphesiz ki son derece önemli varlıklardır. Toplumların geleceklerinin sağlamlığı, çocukların zihinsel, fiziksel ve sosyal açıdan kendileriyle ve çevreleriyle uyum ve denge içinde bulunmaları, dolayısıyla sağlıklı birer kişiliğe sahip olmaları ile mümkündür. Çocuğun duyarlı bir düşünce yapısına sahip olmasının, çocuk-edebiyat ilişkisi ile daha sağlıklı bir şekilde gerçekleşebileceği genel kabul gören bir tespittir.

Edebiyat; *“malzemesi dile dayanan, insanların duygu, düşünce ve hayallerini güzel ve etkili biçimde dile getiren, edebî ve estetik değeri olan, bayağılık ve çirkinliği kabul etmeyen sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır”*.**

Her yaştaki bireyin, dille ilgili kazanımları ve birikimleri doğal olarak farklılık göstermektedir. Çocuklar, bu bakımdan daha kısıtlı bir kelime dağarcığına sahiptirler. Çeşitli düşüncelerin çocuklara göre ve sanatla ifade edildiği veya büyükler için yazıldıkları hâlde çocukların da anlayarak, zevk alarak okudukları eserlerin tümü **‘çocuk edebiyatını’** teşkil etmektedir.

Çocuk edebiyatı, çocuk eğitiminin etkili bir unsuru olarak kullanılabilir. Bu edebiyat türü, çocukların eğitimine yön verebilir, onlara bir takım ahlâkî değerleri işleyebilir, moral değerler

---

** *Türk Dil Kurumu’nun Türkçe Sözlüğü’ne göre, ‘edebiyat’; düşünce, duygu ve hayallerin söz veya yazı halinde güzel ve etkili bir şekilde anlatılması sanatıdır (Türk Dil Kurumu, 1981: 255.)*

kazandırabilir. Fakat bütün bunları, basit ve yapmacık bir söyleyiş tarzıyla, dil dokusu zayıf, estetik değerlerden yoksun eserleri çocukların karşısına çıkararak edinebilmek olası değildir (Cemiloğlu, 2001: 20). Dolayısıyla, çocuk edebiyatı en az diğer edebî türler kadar ve hatta nispeten onlardan daha fazla ciddiye alınması gereken bir edebiyat dalıdır (Bu konuda bkz. Baran ve Uslu, 2002: 21), (Ayrıca bkz. Kantemir, 1991: 249).

274

IJSI 13/1
Haziran
June
2020

Makalemizde odaklanacağımız çocuk edebiyatı türü, sosyal içerikli Türk çocuk romanlarıdır. Bilindiği gibi, hayatta geçen veya geçmesi mümkün olan olayları anlatan ve anlatım yolu olarak düzyazıyı kullanan eserlerin büyüklerine 'roman', küçüklerine ise 'öykü' denir (Bkz. Ciravoğlu, 2000: 77). Bu farklılığı göstermek için, *Haldun Taner* kendisiyle yapılan bir röportajda "*Roman orkestra ise hikâye oda müziğidir*" şeklinde bir değerlendirmede bulunmuştur (Zikreden, Efeoğlu, 1990: 64). Romanlarda ve doğal olarak öykülerde geçen olaylar, ihtimâl dâhilinde olup; akla uygun ve hikmetli hayaller ile süslenerek türlü renkler içinde gösterilir.

Çocuk romanlarını *konu ve türlerine* göre değişik şekillerde tasniflemek mümkündür. Bunlardan en dikkat çekenleri şöyle gruplandırılabilir: '*serüven romanları*', '*gülmece (mizah) ağırlıklı romanlar*', '*aile temalı ve çocuk yaşamına dair romanlar*', '*duygusal romanlar*', '*hayvanların yaşamlarına ilişkin romanlar*', '*tarihsel olayları işleyen romanlar*', '*gezi romanları*', '*düşsel (fantastik) romanlar*' gibi...

Çalışmamızda ele aldığımız gerçekçi çocuk romanları ise, konularını gerçek yaşamdan alarak, fantastik öğelere hiçbir biçimde yer vermemişlerdir. Diğer bir deyişle, bu tür romanlar, çocuğun kendi yaşamı bağlamında karşılaşılabileceği türden sorunları ele alırlar. *Peter Schneider*'ın deyimiyle, gerçekçi çocuk kitaplarının sınırını, olması muhtemel olaylar, yani gerçek yaşamda olabilirlik koşulu belirler. Aynı zamanda, bütün olaylarda mantıksal bir yaklaşım ve anlatım da olmalıdır (Zikreden, Dilidüzgün, 1996: 73).

2. SOSYAL İÇERİKLİ TÜRK ÇOCUK ROMANLARINDA BABA-ÇOCUK İLİŞKİLERİ

Sürekli ve hızlı bir değişimin yaşandığı günümüz toplumlarında kültürel yapıdaki farklılaşmalar, analık ve babalık rollerini değişime

zorlamaktadır.^{***} Günümüzde 'baba olma' kavramını değişime uğratan ve babanın çocuk eğitimindeki rolünün artmasına yol açan pek çok etken vardır. Bunlar; politik, sosyal ve ekonomik alandaki değişimlerin kadın-erkek rolleri üzerinde yarattığı etkiler, çalışan anne sayısının çoğalması, dolayısıyla kadının tam gün dışarıda kalması, toplumda geleneksel aile yaşantısının zayıflaması suretiyle çekirdek aile hayatının yaygınlaşması, çekirdek aile içinde de bireye düşen rol ve sorumlulukların değişime uğraması olarak özetlenebilir (Güngörmüş, 1998: 246-247).

2.1. Çocuğun Mesleğinin Belirlenmesinde Baba Figürünün Rolü

Anne, baba ve çocuklardan oluşan ailedeki bireylere düşen roller, içinde buldukları toplumun yapısından ve geleneklerinden etkilenmektedir. Geleneksel toplum normları, babaların bilhassa oğullarının (nadiren de olsa kızların) okul çağından sonra bir iş edinmelerini sağlamayı veya onlara yanlarında iş öğretmeyi kendileri için bir ödev saymalarına neden olmaktadır. Çocuk romanlarımızda, konuyla ilgili pek çok örneğe rastlamak olasıdır.

Fatma Güner'in **Bana Annemi Anlat** (1982) adlı romanında Turgut Bey isteyip de yapamadıklarını oğlunun yapmasını ister. Örneğin, kendisinin özenip de oynayamadığı cirit oyununu oğluna öğretmeyi ve onu çok iyi bir ciritçi olarak yetiştirmeyi amaçlar (Güner, t.y.: 10).

---

^{***} Buna örnek olarak, *Tarık Dursun K.*'nin **Kerem'i Kimse İstemiyor** (1992) adlı çocuk romanındaki dayı tiplemesi verilebilir. Eserde, anne-babası evlilik yıldönümlerini geçirmek için üç günlüğüne yurtdışına giden küçük Kerem'in dayısıyla birlikte kaldığı kısa süre zarfında hissettiği aile özlemi teması işlenmektedir. Dayı, bir kadının yapabileceği tüm ev işlerinde iyice maharet sahibi olmuştur. Dayı ve eşi arasında kadın-erkek rolleri adeta yer değiştirmiştir. Öyle ki, bulaşıkları yıkarken, kirli tabakları karısının öğrettiği gibi önce sıcak suyun altına tutup sabunlu fırça ile temizler ve daha sonra da bulaşık makinesine dizer (Dursun K., 1997: 62). Dayı, yeğeni Kerem'in nasıl yumurta istediğini sorar ve ona göre yumurtaları pişirir. Dolayısıyla, kahvaltının hazırlanması işini de dayı üstlenmiştir (Dursun K., 1997: 66). Üstelik dayı öyle alelâde bir kahvaltı da hazırlamaz. Sofraya getirdiği yiyecekler, süt, bal, yumurta, kızarmış ekme ve tereyağı gibi, her ikisi için de güç verecek türündendir (Dursun K., 1997: 82).

M.Zeki Taşkın'ın Ülkü Öğretmen (1973) adlı çocuk romanında, çiftçilikle uğraşan Şevki Dayının çocukken tek hayali, okuyup öğretmen olmaktır. Babası Cemal Ağayı güç belâ ikna ederek, okulunu bitirmek amacıyla, annesi ile birlikte kasabada sekiz yıl geçirirler. Ortaokul diplomasını alan Şevki, babasından öğretmen okuluna gitmek için de izin isteyince, babası bundan sonra daha fazla okumasına karşı çıkar. Oğlunun artık köye dönerek, toprakların başına geçmesini ister. Öğretmen olma hedefi, bu şekilde suya düşen Şevki ise, çaresiz, babasının isteğine uyar. Yıllar geçer ve Şevki'nin içindeki öğretmenlik tutkusu asla körelmez. Bir çocuğu olduğunda, ister erkek, isterse kız olsun, onu mutlaka okutup öğretmen yapacağına ant içer. Sonunda, Şevki Dayı, kızı Ülkü'nün iyi bir eğitim alarak öğretmen olmasına muvaffak olur. Bu örnekten de anlaşılacağı gibi, babalar, bazı durumlarda kızlarının meslek seçimi üzerinde de etkide bulunabilmektedirler. Romana ismini veren Ülkü Öğretmenin tayini, babasının köyde büyük özveriyle yaptırdığı Şevki Gürkaynak İlkokulu'na çıkınca, dünyalar bu yaşlı adamın olur. Şevki Dayı, artık çok mutludur; çünkü kendisinin gerçekleştiremediği bir idealini, onun adına kızı gerçekleştirmiştir. Ülkü Öğretmen, babasının gösterdiği yönde ilerleyerek çok idealist bir öğretmen olur ve mesleğini canla başla yerine getirir (Taşkın, 1988: 21). Kısacası, babasının öğretmenlik aşkı, kızına da geçmiştir. Öyle ki; Ülkü, yaz tatilinin yaklaştığı sırada, hastalanır; acilen apandisit ameliyatı olması gerekirken, öğrencilerini bırakmak istemez ve onların son notlarını da yetiştirmeye çalışır ama apandisiti patlayınca hayata gözlerini yumar.

Adnan Çakmakçioğlu'nun Gözyaşı (2000) adlı romanında, Orhan resim yapmayı çok sevmesine rağmen, ileride bir ressam olmayı asla düşünmez; çünkü babasının buna izin vermeyeceğini gayet iyi bilmektedir. Kendisi de Tapu Kadastro'da çalışan baba için, memuriyet tek ciddi meslektir. Ona göre, miktarı belli olan maaşını aybaşında alıp eve getirmek kadar rahatlık başka hiçbir meslekte yoktur. *Adnan Çakmakçioğlu'nun Bisiklet* (2000) isimli kitabında ise, Nurettin'in babası sağken şoförlük yapmakta, oğlunu da büyüyünce bu meslekte görmek istemektedir. Ancak, ne yazık ki, ömrü buna vefa etmez.

Sevim Ak'ın Gemici Dedem (2001) isimli çocuk romanında, Ali'nin dedesinin ailesi, çocuklarının da kendi baba mesleklerini seçmelerini ister. Hatta istemekle kalmayıp, bu yönde baskılar yapar ve bazı zorlamalarda bulunur. Romanda geçen dedenin babası da, dedesi de,

daha büyük dedesi de hep çiftçidirler. Dolayısıyla, hepsi de aynı çiftlikte doğmuş ve yine aynı yerde ölmüşlerdir. Çiftliklerinden dışarı çıkmadan ve dünyayı bilmeden yaşamışlardır. Ancak, Ali'nin dedesi ailesinin sözünü dinlemez. Bir tek, dayısı denizcidir. Dede ise gönülünde yatan bu mesleği öğrenebilmek için, dayısı seferden döndüğünde onun yanından hiç ayrılmamakta ve anlattığı denizci öykülerini canı gönülden dinlemektedir. Dede, dayısına denizci olmak ve sınırları aşmak istediğini söyleyince, dayısı da onu evden kaçırıp, Denizcilik Okulu'na yazdırır. Böylece dede, hayalini gerçekleştirme imkânına kavuşmuş olur. Bu arada, çocuğun babasıyla dayısı bu meseleden dolayı birbirleriyle uzun süre konuşmazlar (Ak, 2003: 57).

Selma Mine'nin Okumak İstiyorum (1976)'unda da, Ömer'in babası çobandır. O ölünce de, başka çaresi olmayan oğlu bu mesleğe devam etmek zorunda kalır. *Hâdi Besleyici'nin* yazdığı *Eskimo Hasan* (1977) adlı çocuk romanında, Ahmet de baba mesleğini devam ettirip, tıpkı onun gibi balıkçılık yaparak yaşlı annesine bakar. *Işıl Özgentürk'ün Kuş Ne Yana Öter* (1976) isimli çocuk kitabında, Ahmet'in babası esnaftır ve çocuğunun da okul tatillerinde dükkânda çalışarak işi öğrenmesini arzu eder.

Bazen de, babanın yerine annenin geçerek çocuklarının meslekî kaderlerini belirleyebildiği görülmektedir. Örneğin, *Necla Çandağ'ın Lemas'ın Limon Çiçeği* (2002) adlı kitabında, romanın başkahramanı olan Bekir'in arkadaşı Eralp okumaya çok düşkündür ve tıpkı annesi gibi doktor olmak ister. *Hasan Nail Canat'ın Gül Yarası* (1990) adlı çocuk romanında ise, Züleyha Hanım, hayatı boyunca ünlü bir film yıldızı olabilmek için uğraş verir. Fakat beklediği fırsatı bir türlü yakalayamaz. Reklâm filmleri ve birkaç küçük rolde oynayarak geçimini sağlar. Tanıştığı insanlar ve bulunduğu ortamlar, onu içki, uyuşturucu ve kâğıt oyununa alıştıırır. Hayatta ideallerine ulaşamayan kadın, hayallerini on altı yaşındaki kızı Fatma'nın gerçekleştirebileceğini düşünür ve onu da film dünyasına sokmaya çalışır. Fatma, istekli olmadığı hâlde, bir filmde başrol oynamayı kabul eder.

Romanlarda, babalar genelde oğullarının, nadiren de olsa kızlarının mesleklerini belirliyorlar. Bir kısım babalar, kendi mesleklerini çocuklarına aşılamaaya çalışıyorlar. İncelenen eserlerde, babalar kendi meslekleri olan cirit sporunu, toprak işletmeciliğini (çiftçiliği),

çobanlığı, balıkçılığı, esnafılığı, şoförlüğü ve memuriyeti çocuklarına kazandırmaya çalışmışlardır. Çocuklar, bazen babalarından etkilendiklerinden dolayı değil de, başka çareleri olmadığı ve zorunlu kaldıkları için baba mesleklerine yöneliyorlar. Bazen de, babalar, kendilerinin gerçekleştiremedikleri gençlik ideallerine oğullarının ya da kızlarının ulaşabilmeleri için büyük çaba harcıyorlar. Ele alınan romanlarda, bu yönde tek bir örneğe rastlanmıştır; o da kızının öğretmen olmasını isteyen bir babadır. Kimi örneklerdeyse, babadan ziyade anneler, çocuklarının meslekî seçimleri üzerinde belirleyici olabiliyorlar. Araştırmada bu şekilde iki duruma rastlanmıştır. Birinde, anne, kendi mesleği olan doktorluk; diğerindeyse, gençken olmayı çok istediği film aktrisiği yönünde, çocuklarını yönlendirmeye çalışmıştır. Ancak her halükârda, bu tip sert yönlendirme ve etkilere mâruz kalan çocukların bir kısmı, bu müdahalelerden büyük ölçüde rahatsız olmaktadır.

2.2. Baba ve Çocuk Arasındaki Sevgi Bağı

Babalar, bilhassa dokuz yaşından itibaren çocuklarıyla sağlıklı ilişkiler kurmayı başarırlar. Çocuğu ile arasında sıkı dostluk ve sevgi bağları kurabilen babalar, onlara işlerini iyi yapmaları ve gerekli şeyleri öğrenmeleri konusunda büyük yardımlarda bulunabilirler. On yaşında ise, artık, baba ile çocuk arasında çok daha sağlıklı ilişkiler oluşturulabilir. Ancak, bu dönemden sonra çocuklar, ergenlik çağı öncesi, çalkantılar içinde bir denge oluşturmakta zorluk çekmeye başlayabilirler. Dolayısıyla, babalar, çocuklarının bu evrelerini mümkün olduğunca faydalı bir şekilde değerlendirmek durumundadırlar (Dodson, 1978: 84, 87).

Kemâlettin Tuğcu'nun Güllü Bahçe (1978) adlı romanında, veznedar Kenan Bey çalıştığı yerden büyük miktarda para çekip, kumarda kaybetmesine ve hapse girerek ailesinin dağılmasına, eşinin de ondan boşanmasına sebep olmasına rağmen, oğlu Selim onu çok sever ve hapisten çıkınca da asla yalnız bırakmaz. *Hâdi Besleyici'nin Simitçi Ahmet* (1975) adlı kitabında, Ahmet'in babası Nejat Bey iş hayatında yaşadığı başarısızlıkları kaldıramayıp önce içkiye düşer, sonra da evini terk eder. Onun tüm olumsuz davranışlarına rağmen, Ahmet, uzun süredir görmediği babasını çok özler. Hatta küçük çocuk, simit satarak kendince kıt kanaat biriktirdiği tüm parayla ona bir iş açmayı bile düşünür. İşinin başında oturmayacak olsa bile, sadece babasının

*Sosyal İçerikli Türk Çocuk Romanlarında Karşılaşılan Baba Figürleri
ve Çocuklarıyla İlişkileri*

evine geri dönmesini ve yeniden ailenin başında olmasını arzular. Ancak, tüm arayışlarına rağmen, babadan bir türlü haber alınmaz.

*Mehmet Seyda'nın yazdığı ve genelde yaramaz çocuklar için kullanılan bir deyim olan **Şeytan Çekiçleri** (1971) adlı romanda, esasen hikâye ağırlıklı olarak mahallenin bakkalı Cavit Bey, eşi Ayşe Hanım ve ikiz çocukları üzerine kurulmuş olmasına rağmen, onların yakın çevrelerinde yaşayanlar da ele alınmış ve tanıtılmıştır. Bunlardan biri de İspiro adlı Rum'dur. Hiçbir işte dikiş tutturamayan İspiro, anne ve babasını küçük yaşlarında yitirmiş, el evlerinde büyümüş, okuması-yazması olmayan, pek güzel de sayılmayan Rum kızı Marika ile evlenir. Bir yıl sonra, adını Eleni koydukları, güzeller güzeli bir kızları olur. Ancak, İspiro yine bir sorumsuzluk yapar. Komşuların yardım amaçlı taktıkları doğum hediyesi altınları bozdurur. Bir süre bu parayla gül gibi geçinir, içkisini de ihmâl etmez. Bu durumu gören komşular ise yardımı keserler. Küçük Eleni; içki içmesine, çoğu zaman da eve uğramamasına rağmen babasını sever. Hatta balıkçılar dövdüğü için babası uzun süre hasta yatınca bir an olsun başından ayrılmaz, ona bakar ve ilgilenir. Yine aynı romanda, mahalledeki büyük evin sahibi Cavit Bey; komşuları İspiro ve ailesi aç oldukları için, hiçbir şey yemeyen ikiz çocuklarının bu hâline dayanamaz; evlâtlarının hatırına, köpeklerinin ölümünden sorumlu tuttuğu İspiro'ya olan tüm kin ve nefretini unutup yumuşar ve kendi elleriyle yemekler götürür. Hatta maddî sıkıntı içindeki İspiro'yu sahibi olduğu oyuncakçı dükkânında, eşi Marika'yı ise evlerinde çalıştırmak için işe alır.*

*Şaban Akbaba'nın **Kolonya Kokulu Mendil** (2001) adlı romanında, konuşma dersinde herkes sırasıyla anne ve babaları hakkında konuşur. Sıra Gülbin'e gelince, tıkanıp tek kelime bile söyleyemez ve hıçkırıklara boğularak ağlar. Babasız olduğundan dolayı, arkadaşlarının önünde kendini çok kötü hisseder. Gülbin daha henüz bebekken, babası vefat ettiği için, onu hiç hatırlamamaktadır. Öyle olmasına rağmen, hiç görmediği babasını çok sevmekte ve özlemektedir. **Yüksel Pazarkaya'nın yazdığı **Kemal ile Burak: Cennet Ülkesine Yolculuk** (1998) adlı romanda, ilkokul dördüncü sınıfa giden Kemal, "Cennet Ülkesinde" (Ankara) çalıştığı için iki yıldır görmediği babasını çok özler. Babasının gittiği günden beri geçen süre, çocuğa sanki sonsuz uzunluktaymış gibi gelir. Babasız geçen her gün, Kemal için sanki bir yıl kadar uzundur (Pazarkaya, 1998: 5). Çocuk her gece babasını rüyalarında görür. Hatta bir keresinde***

düşüne giren aksakallı dev bir şeyh, ona “Allah’a bir kurban adarsanız, ailenizin başı İbrahim yabandan geri gelecektir. Ama bu, özel bir kurban olmalı. Kemal’in koçu Burak’ı kurban etmelisiniz.”, der (Pazarkaya, 1998: 13). Kemal, koçuna kıyamaz ama öte yandan, babasına duyduğu özlem de o noktaya varır ki; çocuk artık bir gün, babasının ona iki yıl önce hediye ettiği koçunu yanına alarak yollara düşer ve “Cennet Ülkesine” ulaşmaya çalışır. Kemal, önce bir kasabaya, sonra bir şehre ve en nihayetinde de büyük şehre ulaşır. Havaalanında tesadüfen babasıyla karşılaşan küçük çocuk, onu gördüğüne çok mutlu olur. Yine aynı romanda, Hamdi Emmi, Kemal’le sohbet ederken, ihtiyarlanmış yaşına rağmen, rahmetli babasına karşı duyduğu özlemine dile getirerek, onun da yanında olmasını çok istediğini vurgular. Eşi Müzeyyen Teyze ise, yaşlı adamın bu özlemine bir anlam veremeyip onu tersler ve şöyle der: “Git, git! [...] Kendinin bir ayağı çukurda, rahmetli babasını ister. İnsanlar yaşlanınca, çocuklaşır derler ya, doğru” (Pazarkaya, 1998: 30). Nursel Saygınar’ın **Benim Dünyalarım** (1996) isimli kitabında ise, Nursel’in babası böbreklerinden ameliyat olmak için Gümüşhane’den Trabzon’a gider. Küçük kız, annesiyle birlikte ziyaretine gittiklerinde, babası tarafından hayatında ilk kez kucaklanır. Nursel, babasının kendisini bu şekilde sevmesine şaşırır ve çok sevinir. Küçük kızın mutluluğu gözlerinden okunur ve dünyalar onun olur. Her şey bir anda gözüne daha güzel görünmeye başlar.

Tarık Dursun Kakinç’ın **Otobüsüm Kalkıyor** (1990) adlı romanında, sürücü Eminaga üç çocuk (ikisi kız, biri oğlan) babası bir Balkan göçmenidir. Erkek çocuk özlemi çeken Eminaga, umutlarının tam kesildiği bir sırada çok sonradan dünyaya geldiği için oğluna “*tekne kazıntısı*” der. Sonunda bir oğlunun olmasından dolayı adamın gözü artık arkada kalmayacaktır. Baba, kızlarını da çok sevmesine rağmen, onların bir gün evlenip kocaya gideceklerini ve ayrı evlere taşınacaklarını bilmektedir. Bunun için oğluna ayrı bir sevgi ve özen gösterir. Oğlunun, kızları gibi başka eve gitmeyeceğini ve onun hep baba evinde kalacağını düşünür. Adam, yaşlanıp emekli olunca bile oğlu ile birbirlerinden ayrılmayacaklarını ve oğulları evlenince de gelini eve, yanlarına alacaklarını hesaplar (Dursun K., 1996: 40). *Muzaffer İzgü*’nün **Bisikletim Vız Vız** (1995) adlı romanında, Ali ve arkadaşı Hilmi, bisiklet parası biriktirebilmek için yaz boyu simit satarlar ve sonunda da bisikletlerini alırlar. Ali’nin babası, çalıştığı işte çok yorulmasına rağmen, evine gelince yorgunluğu hemen geçer. Çünkü babası, Ali gibi çalışkan bir çocuğu olduğu için çok

Sosyal İçerikli Türk Çocuk Romanlarında Karşılaşılan Baba Figürleri ve Çocuklarıyla İlişkileri

sevinmektedir. Baba, “[Eğer] sen tembel bir çocuk olsaydın, sınıfta kalmış olsaydın, yorgunluğum bir kat daha artar, bu omuzlarım hemen çökerdi.”, deyince. Ali, babasının söylediği bu “omuz çökme” sözünü anlamaz ve ona sorar. Babası da ona bir babanın omzunun nasıl çökeceğini açıkça anlatır. Anlattığı kadarıyla, babalar ve anneler, yavrularının başarılarını gördükçe omuzları, göğüsleri kabarıyor. Ama o çocuk, yaramaz ve tembelse, babaların ve annelerin omuzları çöker (İzgi, 2001: 44).

Çocuk edebiyatı eserlerinde, baba ile çocuğu arasındaki sevgi bağının değişik şekillerde dile getirildiğini görüyoruz. Çocuk açısından bakılırsa; babaya olan sevgi çeşitli biçimlerde belirginleşir. Tespit edilebildiği kadarıyla; mağdur duruma düşen baba, acıma duygularıyla karışık; uzak diyarlarda çalışan, evini terk eden veya ölmüş olan baba ise, daha çok özlemle karışık olarak sevilmektedir. Bazen de, tüm olumsuz davranışlarına veya kötü huy ve alışkanlıklarına rağmen, baba, çocuğu tarafından olduğu gibi sevilir. Baba ise, bilhassa çalışkan ve başarılı olduğu için veya sadece erkek çocuğa önem verdiğinden dolayı oğlunu sever. Kızları da sevse bile, baba, günün birinde kocaya gideceklerini düşünerek oğluna daha fazla ihtimam gösterebilir. Ele alınan kitaplardan birinde ise, sırf çocuğunun hatırına, küskün olduğu insanlarla barışmayı kabul eden bir babaya rastlanmıştır.

2.3. Çocukta Baba Korkusu

Baba figürü, Türk aile yapısında hâlâ bir korku ve saygı timsali olarak kabul görmektedir. Dolayısıyla, toplumumuzda ‘*pederî aile*’ yapısının izlerinin devam ettiğinden bahsetmek mümkündür. Aile içinde çoğunlukla engelleyici ve cezalandırıcı içerikli kararların alınması ve uygulanması işi babaya bırakılmış durumdadır. Durum böyle olunca da, baba eve geldiğinde çocuğun gün boyunca yaptığı tüm yaramazlıklar, anne ya da bir başka aile büyüğü tarafından ona aktarılmakta ve ondan gerekli cezalandırma işlevini üstlenip yerine getirmesi beklenebilmektedir. Böylelikle, aile içi otoriteyi temsil etmeyi sürdüren baba, geleneksel toplum yapısı içinde aynı zamanda adeta bir polis görevi de yüklenmiş durumda olmaktadır (Yavuzer, 1999: 24).

Çetin Öner'in yazdığı **Piyango** (2000) adlı çocuk romanında geçen yoksul ailenin geleceğe ilişkin tüm umutları, yılbaşında aldıkları piyango biletine büyük ikramiyenin çıkmasına bağlıdır. Ailenin çocuğu içinse, bilet; limonlu şeker, lastik çizme, şapka ve kırmızı bisiklet demektir. Ancak, bileti kaybettiğini fark eden çocuk, karlı ve fırtınalı bir yılbaşı gecesinde çevreyi aramaya çıkar. Karabaş adlı köpeği yanında olduğu hâlde, farkında olmadan, köyünden epeyce uzaklaşır. Eve geri dönmeyince herkes onu çok merak eder ve tüm köylüler çocuğu aramaya başlarlar. Çocuksa, bileti kaybettiği için babasının onu öldüreceği düşüncesine kapıldığından dolayı, korkusundan evine dönemez; dinlene dinlene bileti arar durur. Hatta aramaktan yorulunca da karlar üzerine yatarak uyur. Hikâyenin sonunda neler olduğu konusunda belirsizlik olsa da; roman, ağırlıklı olarak 'baba korkusu' teması üzerine dayandırılmış olmasından dolayı oldukça ilginçtir. Kemal Ateş'in **Yitik Kuzular** (1992) adlı eserinde, Yusuf otlatmaya götürdüğü kuzulardan birini yitirir. Durumu babasına söylemekten ve babasının ona atacağını düşündüğü dayaktan korkar ve bunu saklaması için annesine yalvarır. Annesi ise, babasının onu dövmeyeceğine ikna etmeye çalışır ve oğlunu sakinleştirmeye gayret eder. Ünver Oral'ın **Cin İkiizler** (1981) adlı romanında, Sedat Bey bazen ikiizlerin yaptığı yaramazlıklara dayanamayıp onları dövmeye kalkınca, hemen babaanne araya girerek oğlunu engeller. Bu yüzden, çocuklar babalarıyla baş başa kaldıklarında dayak korkusuyla usluca otururlar. Babaanne ise, hep bazı nasihatler verip hikâyeler anlatarak onları terbiye etmeye çalışır. Pakize Özcan'ın yazdığı **Yıldız Toplayan Çocuk** (2004) adlı romanda, küçük Korkmaz'ın annesi Nermin Hanım, çocuğunun yaşındayken, bir gün, eve yeni alınan saatin camını kırar. Ancak, bunu babasının duymasını istemez. Çünkü ondan çok çekinmektedir. Hatta bir an için, korkusundan evden kaçmayı bile düşünür. Küçük Korkmaz ise, bu hatıraları dinlediğinde, annesinin yaşadığı duygulara bir anlam veremez ve kendi babasından korkmak için bir neden de göremez (Özcan, 2004: 6, 8).

Genelde otoriter-yasaklayıcı babalardan korkulmaktadır. Çocuk romanlarında, bu karakteristikte baba figürlerine sıklıkla rastlanmaktadır. Hakkı Özkan'ın **Taş** (1972) adlı romanında baba, kızının oyunculuk yapan Rezzan'la arkadaşlık etmesini yasaklar. Her hangi bir açıklama ya da tartışma gereği duymadan, baba fikrini söyler ve ev halkının da buna itirazsız uymasını bekler. Çakmakçioğlu'nun **Kayık** (1991) adlı romanında ise, Lütfü Bey beş

çocuklu, otoriter bir babadır. Çocuklar babalarının gelişini pencerede bekler, gördükleri an ise pencereden ayrılıp hepsi uslu uslu bir köşeye sinerler. Babanın gelişyle evde her türlü ses bir anda kesilir. Adam çok disiplinli olduğundan dolayı, çocuklar onunla fazla samimi olamazlar. Aralarına hep bir mesafe koyma ihtiyacı hissederler. Her türlü sorunlarını önce anneye anlatırlar, o da bunları yerine göre babaya iletir. Evin en büyük çocuğu olan Kemal bir keresinde babası ile ilgili duygularını şöyle ifade etmiştir: “Bir gün olsun babamın beni kucakladığını, annem gibi saçlarımdan öptüğünü hatırlamıyorum. Onun tek zevki kundaktaki kardeşimizi alıp öpmektir. Belki bize de küçükken aynı şeyi yapıyordu. Ama biz çocuk olarak her yaşta babamız tarafından sevilmeyi istiyorduk” (Çakmakçioğlu, 1991a: 28-29). Yine, Çakmakçioğlu’nun **Karaca** (1991) adlı romanında, Adnan babasını şu sözlerle tasvir etmektedir: “Babam çok sert bir adamdı. Yüzü her zaman ciddiye. Kızdığı zaman bize öyle bakardı ki, tokat yemiş gibi olurduk” (Çakmakçioğlu, 1991b: 4). Nursel Saygınar’ın **Benim Dünyalarım** (1996) adlı romanında, baba, çocuklarını hiçbir zaman sevip okşamaz. Çocuklarına hep kızıp bağırır ve onlara karşı sert davranır. Çocuklar, babalarının kendilerini sevmediğini düşünürler. Baba, bir tek en küçük çocuğu Kutluhan’a sıcak davranır. Çocukların gözünde, babanın en yumuşak olduğu zamanlar: yemek vakitleri ve bir de gazete okuduğu anlardır (Saygınar, 2003: 17). Gülsüm Cengiz’in **Ahşap Evin Çocukları** (2003) adlı romanında geçen karakterler arasında da sinirli/otoriter ve yasaklayıcı bir baba tipine rastlanmaktadır.

Rıfat Ilgaz’ın **Bacaksız Okulda** (1980) adlı çocuk romanında, ilkökula başlayalı birkaç hafta geçmiş olmasına rağmen, babası, Bahri’nin alfabedeki harflerden hiçbirini henüz öğrenemediğini görür ve çocuğunun defterine yirmi dokuz harfi de sırasıyla yazıp, “Öğren bunları! Gözünü patlatırım senin.”, diye uyarır. Küçük çocuk, dayak korkusuyla tüm harfleri ezberler; fakat okumayı yine de sökemez (Ilgaz, 2004: 26).

Ülkemizde baba, çocukların büyütülmesi ve eğitilmesi görev ve sorumluluğunu genel olarak anneye bırakmıştır. Çoğunlukla evinin yiyecek, giyecek gibi maddî gereksinimlerini karşılamakla, görevini ifâ ettiğini düşünen babalar, akşamları geç vakit eve geldiklerinde çocuklarının gürültüsünden uzak kalabilme ve hatta ayrı odalarda bir süre için kafalarını dinleyebilme isteklerini zaman zaman dile getirebilmektedirler. Örneğin, Mehmet Seyda’nın, **Şeytan Çekiçleri** (1971) adlı romanında, baba akşam işten eve geldiğinde ağız tadıyla

yemeğini yiyebilsin diye, anne ikiz çocuklarını hizmetlilerin yanına indirir. Bu şekilde davranan babalar ya çok çalıştıkları ya da çok yorgun oldukları için çocuklarını görememekte ve onlarla yeterince ilgilenememektedirler (Yavuzer, 1999: 25). Anne ise, muhtemelen babadan korkusuna böyle bir tedbir alarak hem evin huzurunu hem de çocuklarının güvenliğini sağlamaya çalışmaktadır.

Ele alınan çocuk romanlarında belirlenebildiği kadarıyla, bir çocuğun babasından korkmasının arkasında üç ana nedenin olabildiğini ileri sürebiliriz. Bunlardan birincisi; çocuğun yaptığı küçük-büyük hatalardan dolayı duyulan baba korkusudur. Bu durumda, çocuğun hissettiği korku, yaptığı hatanın büyüklüğüne göre değişebilmektedir. Dolayısıyla bazı büyük hatalardan dolayı, çocuk, babasının kendisini çok fena döveceği veya hatta öldüreceği korkusuyla evden kaçıp uzaklaşmayı ya da yaptığı hatayı bir şekilde telâfi etmeyi düşünebilir. Çocukta baba korkusunun ikinci nedeni, okul başarısızlığı olarak tespit edilmiştir. Toplumda bu sebepten dolayı duyulan korkular yaygın vaziyette olmasına rağmen, bu durum, incelenen çocuk romanlarında sadece tek bir örnekte yansıtılmıştır. Üçüncü bir sebep olarak ise, babadan, onun sert, otoriter ve yasaklayıcı mizaçta olmasından dolayı korkulması durumu söz konusu olmaktadır. Böyle durumlarda, çocuklar, babadan uzak durmaya ve onunla çok samimi olmamaya çalışmakta; baba korkusundan dolayı genelde anneyi bir aracı olarak görmekte ya da sorunlarını hep anneleri ile paylaşmayı tercih etmektedirler.

284

IJSI 13/1
Haziran
June
2020

2.4. Olumlu Baba Figürleri

Çocuk romanlarımızda karşımıza çıkan ilgili, affedici, anlayışlı, sorumluluk sahibi, güçlü ve davranışlarıyla olumlu örnek teşkil eden baba tipleri '*olumlu/iyi baba*' figürleri başlığı altında ele alınabilirler.

İlgili babalar, hem eşlerine hem de çocuklarına karşı görevlerini fazlasıyla yerine getirmeye çalışan fedakâr tiplerdir. Örneğin, *Kemâlettin Tuğcu*'nun **Babamın Günahı** (1980) adlı romanında, Cezmi Beyin ikinci eşi Suzan Hanım baba-oğul arasındaki yakınlığı kıskanıp eşini bu konuda uyardığında, adamın tavrı oldukça sert olur ve karısına, "*Erol benim oğlumdur, onunla meşgul olmak, sırasında kahrını çekmek, üzülmek isterim. Herkesin bunu böyle bilmesi lâzım.*", der. Bu söz üzerine karı-koca bir hafta kadar konuşmazlar. Karısıyla küs oldukları

*Sosyal İçerikli Türk Çocuk Romanlarında Karşılaşılan Baba Figürleri
ve Çocuklarıyla İlişkileri*

süre içinde babası Erol'un yanında yatar. *Kallımcı'nın Küçük Kaykaycılar* (2003) adlı romanında, Aynur'un başkanlığındaki kaykaycılar takımı, mahalledeki çocuk parkının güzelleştirilmesi için yapılacak işlerin listesini çıkarırlar. Büyükleri de, onlara yardım etme sözü verirler. Dilek'in babası Recep Amca trafik kazası geçirip hastaneye yatırılmasına rağmen, yine de verdiği sözü tutar; hasta yatağından gerekli yerlere talimat vererek parkın betonlama işini yaptırır. *Yavuz Bahadıroğlu'nun Köy Çocuğu* (1982) adlı romanında, ticaretle uğraşan ve işleri oldukça yoğun olan Osman Bey, yine de çocuklarına yeterli vakit ayırmaya çalışır ve onlarla ilgilenmeyi asla ihmal etmez. Baba-oğul, zaman zaman birlikte bahçe işleri yapıp, ava da giderler. *Ulufer Şahin'in Boncuk* (1976) adlı çocuk romanında geçen İhsan Bey, çocuklarına çok düşkün, karısını ve yuvasını seven, iyiliksever bir insandır (Şahin, 1976: 19). *Savaş Ünlü'nün En Güzel Tatil* (2001) adlı eserinde ise, Selim'in babası oğlunun tam bir kitap kurdu olmasıyla gurur duyar; bu konuda yeterli ilgiyi göstererek ona çeşitli kitaplar alır ve çocuğunun bu güzel alışkanlığını elinden geldiğince desteklemeye çalışır.

Affedici davranış gösteren bir baba figürüne de, *A. Yıldız Yaşaroğlu'nun Yağmur Dede* (1991) isimli çocuk romanında rastlanmaktadır. Seyfettin Dede, ölüm döşeginde iken, sağlıklı günlerinde yanına alıp sahiplendiği (evlât edindiği) kimsesiz çocuklar, Hidayet ve Rifki'yı çağırarak, tüm parasal varlığını ve karısından kalan küpelerle gerdanlığı onlara miras bıraktığını söyler. Hayırsız öz evlâtları tarafından terkedilmiş olan bu yaşlı adam, son nefesini vermek üzereyken, bu iki vefalı çocuğuna hitaben, kendisine evlât sevgisini tattırdıkları için teşekkür eder. Fakat yine de öz çocuklarını affeder ve iki evlâtlığından onlara kızgın olmadığını iletmelerini ister. Yani, kısacası baba, her şeye rağmen, öz çocuklarına 'ah' etmez (Yaşaroğlu, 1991: 116).

İncelediğimiz dönem itibariyle yazılmış olan çocuk romanlarımızda geçen anlayışlı baba figürleri ile ilgili kimi örnekler ise, aşağıda sunulmuştur. *Hasan Kallımcı'nın Arzu Kız* (2003)'ünde, Arzu'nun sakat olan babası, annesine nazaran daha anlayışlı bir insandır. Babası çocuklarına asla kötü bir söz söylemez ve onları dövmez. Sadece, arada sırada küstüğü olur. Babalarının küsmesi ise, çocukları üzerinde yeterli derecede etkili olmaktadır. Arzu, her akşam okuldan eve döndüğünde, babası kızının yüzüne bakıp, o gün başından geçen olayları, kızının neşe veya üzüntüsünü anlamaya çalışır. Kızı

üzüntülü ise, onu neşelendirmeye gayret eder. Arzu eve biraz geç gitse, babası suratını yalandan asarmış gibi yapar ve “Geç geldin, cezalısun”, der. Vereceği ceza ise, olsa olsa kızına kahve pişirtmektir. Genç kız, dışarıya çıkarken, babasından izin alır. Arzu babasına o kadar yakındır ki, tüm sırlarını ona anlatır; birlikte konuşup dertleşirler. Kısacası, baba-kız olmaktan öte, iki samimi arkadaş gibidirler (Kallimci, 2003: 51). Ekrem Güneş’in yazdığı **Gökkuşluğu Sitesi Çocukları** (1996) isimli romanda, Gülşah’ın babası, annesine oranla daha anlayışlıdır. Sinirli olduğu zamanlarda bile, söyleyeceklerini bağırıp çağırmadan söyler. Anne-kız arasındaki ilişkileri de çoğu zaman o dengeler. Nezihe Meriç’in **Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında** (1998) adlı romanında, Ayşe’nin anne ve babası da, her evli çift gibi zaman zaman tartışırlar. Ama Selmin Hanım kocasına sinirlenip söylendiğinde, baba hep alttan alır, söylenenlere pek aldırılmaz. Bu tartışmalar esnasında adam karısına asla bağırılmaz.

Gülten Dayıoğlu’nun **Dört Kardeşiler** (1971) adlı romanında ise, yoksul ama güçlü, korkusuz, evine ve çocuklarına bağlı, dürüst ve çalışkan bir baba figürü ile karşılaşırız. Adam ailesinin geçimini sağlayabilmek için gece-gündüz köy koruluğunu bekler, arada bir de köye, ailesinin yanına gidip onlara biriktirdiği tüm parayı verir. Kazancıyla karısını ve çocuklarını yeterince doyurur, sırtlarındaki giysileri ise en azından yılda bir kez yeniler.

Kemâlettin Tuğcu’nun **Babamın Günahı** (1980) adlı romanında Erol babasına olan hayranlığını şu sözlerle ifade eder: “*Babam benim için en güçlü, en yetenekli, kimseden korkusu olmayan, her şeyi yapabilen, üstün bir insandı. O benim için bütün iyi varlıkları kendisinde toplamış, olgun bir insan olduğu kadar da iyilik ve şefkat kaynağı idi. Bana göre onun yaptığı her şey iyi olurdu, onun sözleri doğrudu ve onun beğenmediği, yanlış şeylerdi*” (Tuğcu, 1980: 3).

Netice olarak, ailede sağlıklı bireylerin yetişmesi için, babaların da en az anneler kadar, sergiledikleri davranışlarıyla çocuklarına olumlu örnek teşkil etmeleri gerekmektedir. Örneğin, Hüseyin Yurttaş’ın yazdığı **Mavi Bilye** (1995) isimli çocuk romanında, küçük Tarık, kendisini dolandıran kişiyi görünce babasından onu yakalamasını ister. Baba ise, doğrudan müdahale etmeyerek, polis çağırıp dolandırıcıların yakalanmasını sağlar ve hem çocuğuna hem de çevresine iyi örnek olur.

Çocuk romanlarında sıklıkla karşılaşılan iyi baba figürleri: çocuğuyla her bakımdan meşgul olan; yeri geldiğinde onların kahrını çeken; gerektiğinde onlar için üzülen; çocuğuna verdiği sözü mutlaka tutan; yoğun çalışma temposu içinde bile çocuklarına yeterli zamanı ayıran; çocuklarıyla birlikte zaman geçiren; çocuklarına düşkün, karısını-yuvasını seven; iyiliksever; çocuğunun olumlu yeteneklerini (okuma alışkanlığı gibi...) geliştirmek için elinden geleni yapan; çocuğunun yaptığı bazı yanlışlar karşısında affedici olan; anlayışlı; yoksulluğa rağmen çok çalışarak evine-çocuklarına iyi bakan, onların ihtiyaçlarını dürüst yollardan karşılayan; çocuğuna ve etrafındakilere her bakımdan iyi örnek olan insanlardır. Bu özelliklerden tümüne sahip olmasalar bile; çocuklar genelde babalarını her bakımdan mükemmel görmektedirler.

2.5. Olumsuz Baba Figürleri

Çocuk romanlarında '*olumsuz/kötü baba*' figürleri, ne yazık ki, olumlu karakteristik özellikler taşıyan babalara nazaran biraz daha fazla görülmektedir. Bu bağlamda, evini terk eden, ilgisiz ya da boşanmadan sonra çocuklarına karşı ilgisizleşen, öz çocuğunun emeğini istismar eden, çocuklarını aşağılayan, suçlayan ve en uç noktada ise onlara fiziksel şiddet uygulayan baba tiplerini, bunlar arasından en sıkça rastlananlarıdır.

Eğer özel bir sebebi yoksa, genelde sorumsuz insanlar, durup dururken ailelerini ve evlerini terk etmektedirler. Örneğin, *Sevim Ak*'ın **Gemici Dedem** (2001) adlı romanında, Ali'nin dedesi gemicidir ve sırf deniz tutkusundan dolayı, yıllar önce Ali'nin babası daha henüz bir çocukken, dede ailesini terk etmiştir. Ali bir gün annesi ile babasının, dedesi hakkındaki konuşmalarına kulak misafiri olur. Yıllar geçse de Ali'nin babası dedeyi bir türlü affetmemiş ve içinde ona karşı büyük bir kin beslemiştir. Zira Ali'nin babasının altı yaşından beri dedeyi görüşü sayılı olmuştur. Yaşlı adam, işi ve karakteri gereği, tüm hayatı boyunca bir görünüp bir kaybolmuştur. Kısacası, adam gemisini evinden daha fazla sevmiş ve çocuğuna iyi bir baba olamamıştır. Herkesin babası gittikleri yerlerden geri dönmüş, ancak Ali'nin dedesi gençken yıllarca evine uğramamıştır. Hatta baba daha birkaç yıl öncesine kadar, onu öldü bilir. Dede kaybolduğu bu yıllarda kendi hayatını yaşamış, çocuğu ile karısı ise bin bir zorluğa göğüs gererek hayatta kalmaya çalışmışlardır. Ali'nin babaannesi de, kocasını son bir kez daha göremeden hayata gözlerini

yummuştur (Ak, 2003: 61). *Hâdi Besleyici'*nin **Gündüz Feneri** (1979) adlı çocuk romanında ise, saçma sapan bir şüphe, babanın evi terk etmesine neden olmuştur. Tayfa Cemil ile eşi Hatice Hanımın mutlu bir evlilikleri vardır. Her ikisi de heyecan içinde, doğacak bebeklerini beklerler. Fakat anne ve baba beyaz tenli olmasına karşın, doğan bebek bir zenci kadar siyah tenli olunca, Cemil bu duruma çok sinirlenir ve hastanede anne ile bebeğini terk edip gider. Bir daha da kendisinden haber alamazlar.

288

IJSI 13/1
Haziran
June
2020

Romanlarda oldukça sık karşılaşılan türden kötü baba figürlerinden biri de, ailelerine karşı ilgisiz olanlardır. *Kemâlettin Tuğcu'*nun **Güllü Bahçe** (1978) adlı romanında, Veznedar Kenan Ahmet Bey giyim kuşamına fazlasıyla özen gösteren, kazandığı tüm parayı kumarda harcayan, çocuklarına ve eşine karşı da son derece ilgisiz olan, sorumsuz bir insandır. Babanın çocuklarına karşı bu ilgisiz tavrı, iki oğlunun da dik başlı ve kendisi gibi sorumsuz yetişmesine neden olur. Vaktiyle eşi Belma Hanım çocukların yanlış kişilik gelişimleri konusunda Kenan Beyi birkaç kez uyarmak istemişse de sonuç alamamıştır. Nitekim Belma Hanım, "*Kenan Bey, çocuklar sigara içiyorlar*", dediği zaman kocası, "*Belma, ben sekiz yaşında başladım sigaraya, onlar geç bile kalmışlar.*", diye cevap verir (Tuğcu, 1979: 35). *Hanefi Söztutan'*ın **Ciğerparem** (1990) adlı eserinde, hâli vakti yerinde olan baba, kızı Hatice'ye her iş dönüşünde yiyecek, giyecek getirip eline verir; fakat küçük kızın en büyük ihtiyacı sevgi ve şefkattir. Annesinin ölümüyle kaybettiği ve hasret kaldığı şefkati her akşamüzeri babasının gözbebeklerinde arar, fakat onlarda ilgisizlik ve acıdan başka bir şey bulamaz.

Tabii ki, babaların, kendi ailelerine karşı sergiledikleri ilgisiz imaj ve görüntüleri, çoğu zaman maddî imkânsızlıklardan dolayı aşırı ve yorucu koşullarda çalışmak veya sürekli iş-işyeri değiştirmekten de kaynaklanabilir. Bu durumda ise, babanın ailesiyle yeterince ilgilenememesini '*kötü*' yaftası altında ele almak tam anlamıyla doğru olmaz. Örneğin, *Adnan Çakmakçıoğlu'*nun kaleme aldığı **Dağ** (1991) adlı romanda, Metin daha üç yaşındayken, çalışmak üzere evden ayrılan ve önce İstanbul'a, sonra da sırasıyla İzmir, Adana ve Mersin'e geçen babası, ailesini fazlaca arayıp soramaz. Sonunda da bir trafik kazasında hafızasını kaybeder. Kendisinden bir daha haber alınamaz. Annesi ile Metin, olanlardan habersiz, babanın izini bulmaya çalışırlar. Yine de, babanın kendi ailesini unutmuş olabileceğini akıllarına getirmezler (Çakmakçıoğlu, 1991c: 8). *Şaban Akbaba'*nun

*Sosyal İçerikli Türk Çocuk Romanlarında Karşılaşılan Baba Figürleri
ve Çocuklarıyla İlişkileri*

Kolonya Kokulu Mendil (2001) isimli kitabında, Şahin Öğretmen, konuşma dersinde çocukların, babalarıyla olan ilişkileri hakkında konuşma yapmalarını isteyince, söz alan Musa, şunları söyler: “*Babam marangozdur. Ağaçları, tahtaları keser, biçer; masa, sandalye, kapı, dolap gibi şeyler yapar. Bu yüzden benimle ilgilenmeye hiç zamanı olmaz. Kendisi de hep böyle söyler zaten: Oğlum zamanım yok ki...*” (Akbaba, 2001: 64). Zeynep Oktuğ’un **Başrol Benim Olsa** (2005) isimli çocuk kitabında, Deniz ile Yeliz’in babası, çok çalıştığı için ailesiyle yeterince ilgilenemez. Çocuklar, babalarını fazla göremezler ve bu durumdan dolayı da sürekli şikâyet ederler. Bunun üzerine, baba; eğer bu kadar çok çalışmasa, böyle büyük ve güzel bir evde oturamayacaklarını söyleyince; çocuklar da, sırf babaları ile daha fazla vakit geçirebilmek için biraz daha küçük bir evde oturmaya razı olduklarını vurgularlar (Oktuğ, 2005: 12). Nur İçözü’nün **Reyhan** (1997) adlı romanında, Tolga’nın babasının oldukça büyük bir tekstil fabrikası vardır. Adamın her zaman yoğun iş toplantıları ve görüşmeleri olduğu için, eşine ve çocuklarına çok az zaman ayırabilir. Çocukları onun bu iş yoğunluğundan şikâyet ettikleri zamansa, baba; “*Bir eliniz yağda, bir eliniz balda. Daha ne istiyorsunuz? Nankörlük etmeyin! Bu yaşantınızı o toplantılara borçlusunuz.*”, der (İçözü, 2003: 69). Tolga ise, tüm çocukluğu ve ilk gençliği devresinde, birlikte maça gidebilecekleri ve balık tutabilecekleri bir babanın özlemini çeker.

Bazı babalarsa, boşanmadan sonra ilgisizleşebilirler. Fatma Güner’in **Bir Köy Çocuğu** (1986) isimli romanında, Tarık’ın babası boşandıktan sonra, çocuğuyla daha az ilgilenmeye başlar. Nitekim Tarık büyüyüp de delikanlılık çağına geldiğinde, küçükken yaşadıklarını arkadaşlarına anlatırken şöyle der: “*Babam ise hiç ilgilenmiyordu. Bana bol para veriyor, beni şımartıyor, her istediğimi alıyor, sonra başından savıyordu.*”

Çocuğunu çalıştırıp, emeğini istismar eden öz baba figürüne ise, nadiren de olsa rastlanmaktadır. Örneğin, Rıfat Ilgaz’ın **Bacaksız Sigara Kaçakçısı** (1980) adlı romanında, simitçi çocuğun ailesi, babanın hayırsızlığından ve çalışmayıp günlerini kahvede pinekleyerek geçirmesinden dolayı dağılır. Baba, eşinden boşandıktan sonra çocuğunun peşini bir türlü bırakmaz ve sattığı simitlerin parasının büyük kısmını çocuğunun elinden zorla alır. Bu durumdan dolayı, babaya olan sevgi ve saygısını iyice yitiren küçük çocuk, bir tanıdığıyla dertleşirken, “*Annem mahkemeye verdi kurtuldu. Ama ben...*”

Ben kurtulamadım ondan. Aldığım paranın yarısını ona veriyorum.", der (İlgaz, 1983: 57).

Çocuklarını acımasızca aşağılayan cahil babalar da bulunmaktadır. *Rıfat İlgaz'ın Bacaksız Kamyon Sürücüsü* (1980) aynı adlı romanında, yoksulluktan dolayı iyi beslenemeyen Bahri kısa boylu, cılız ve çarpık bacaklı kaldığı için herkes ona "bacaksız" diye seslenir. Bahri ise bu lakaptan oldukça rahatsız olur. Babası bir gün, beş-altı kiloluk bir karpuzu, eve götürmesi için Bahri'ye teslim eder. Karpuz çocuğa ağır gelince, eve kadar yuvarlayarak götürmek ister; ancak, karpuz yokuşta hızlanır, ardından koşsa da yetişemez ve nihayet onu yitirir. Babasının korkusundan, biriktirdiği az bir parayla ham ama büyük bir karpuz alarak eve gider. Baba durumu anlayınca ona şu şekilde bağırarak kızar: "Seni miskin, seni beceriksiz, seni sakar herif seni!.. Yürü bakalım çeşme başına!.. Al şu kovayı! Şu fırçayı da al! Kamyonu pırıl pırıl yıkayacaksın, tamam mı? Sana sıpalar gibi şu kabak karpuzu yedirmezsem akşam, bana da Apti Dönmez demesinler. Yürü bacaksız, doğru çeşme başına! Tamam mı!" (İlgaz, 1980: 40). Aynı yazarın **Küçükçekmece Okyanusu** (1983) adlı çocuk romanında ise, Turgut'un dedesi Selâmi Saygıner, asık suratlı ve ceberut bir adam olduğu için ailede onu kimse sevmez. Turgut'un annesi ve babası (yaşlı adamın oğlu) da, genelde emir vererek ve aşağılayarak konuşan bu adamdan çekinirler. *Muzaffer İzgü'nün Metin Kaptan* (1985) adlı romanında, temel karakter rolündeki Metin'in en yakın arkadaşı Kemal'in babası fırıncıdır. Kemal, doktorlar ve öğretmeni tarafından fazla yememesi hususunda defalarca uyarılır; çünkü aşırı kilosu vardır. Fakat buna rağmen Kemal, babasının fırınında kendine özgü küçük ekmekler yapıp doyasıya yer. Bir defasında babası onun bu hâlini görünce küplere biner ve kürekle Kemal'i fırından kovalayarak: "Küp oldun, tulum oldun, patates çuvalı oldun, hâlâ aç kazlar gibi lüp lüp yutuyorsun", diye aşağılayıcı bir şekilde bağırır (İzgü, 2002: 28).

Gülten Dayıoğlu'nun Yurdumu Özledim (1977) adlı çocuk romanında ise, çocuğunu aşağılayarak suçlayan bir baba figürü ile karşılaşırız. Almanya'daki ailesinin yanında yaşamaya başlayan Atıl, haksız yere Karl ve diğer arkadaşlarından dayak yer. Düştüğü bu duruma öylesine içerler ki; eve gelerek babasından yardım almayı veya en azından o çocuklarla konuşmasını istemeyi plânlar. Ama eve yorgun argın gelen ve Atıl'ın o hâlini gören baba: "Tüh Allah seni kahretsin! Ahmak domuz! Madem karşıdakiyle baş edemeyip dayak yiyecektin, ne demeye kavgaya giriştin. Uyuşuk, korkak köpek!" diyerek bağırıp çağırır

*Sosyal İçerikli Türk Çocuk Romanlarında Karşılaşılan Baba Figürleri
ve Çocuklarıyla İlişkileri*

ve hakaret eder. Babasının öfkesi üzerine Atıl yorganın altına girer ve sabaha kadar sessizce ağlar (Dayıoğlu, 2004: 153). Bir başka gün de, ailesiyle birlikte gezmeye gittikleri karnavalda bir anda kendini kalabalığın içinde bulan Atıl ağlayıp, babasını çağırır. Oğlunun sesini duyan baba ise kalabalığı yararak Atıl'ı bulur. Ama eve döndüklerinde, babası açar ağzını yumar gözünü. Baba oğluna: “Ne kadar aptal bir çocuksun sen! Karnavalın göbeğinde işin ne? Sarhoşların arasına ne demeye karıştın? Yanımızdan niçin ayrıldın? Haylaz, yaramaz, tembel!.. Nedir senden çektiğim? Her şeyi burnumdan getiriyorsun. Adam olmayacak mısın sen? Okulu da başaramadın. Her gittiğin yerde olmadık işler ediyor, beni yerin dibine geçiriyorsun. Utanır oldum senden. Bunca rahat battı sana...” gibi alçaltıcı sözler söyler (Dayıoğlu, 2004: 164). Atıl ise, haksız yere azar işitince ilk defa susmak yerine babasına Almanya’da yaşadıklarını, hissettiklerini ve köyüne duyduğu özlemi dile getirir. Atıl bunları ağlayarak anlatınca annesi de dayanamaz ve ağlamaya başlar. O güne dek bastırmaya ve açığa vurmamaya çalıştığı duygularıyla yüzleşince babanın da dayanma gücü kalmaz ve hep birlikte yurda dönmeye karar verirler (Dayıoğlu, 2004: 164). Sonunda aile yurtdışından köye geri döner; Atıl ise ikinci sınıftan okula başlar. Öte yandan, baba da kendi işini kurmaya çalışır. Ailenin tüm fertleri artık çok mutludurlar.

Babanın, öz evladı üzerinde uyguladığı şiddet teması da çocuk romanlarımızda baba-çocuk ilişkileri kapsamında ele alınan konular arasında sayılabilir. Örneğin, *Yavuz Bahadıroğlu*'nun yazdığı **Yetim Metin** (1982) adlı çocuk romanında, annesinin ölümüyle derin bir üzüntü yaşayan Metin, bundan sonra babasının da kendisini içkiye vererek, aksi, sinirli biri olup, onu sürekli dövmesiyle ikinci bir darbe alır. Babası, Metin'i sürekli azarlayarak, ona “Beceriksiz!”, “Sen adam olmazsın!”, “Senin hakkından kötek gelir!”, “Aptal!” gibi, hakaret dolu sözler söyler (Bahadıroğlu, 2002a: 7). *Işıl Özgentürk*'ün **Kuş Ne Yana Öter** (1976) adlı romanında da, grevdeki işçileri ayaklandırdığı gerekçesiyle hakkında tutuklama kararı çıkartılan Halil, yakalanmamak için gizli ve kuytu bir mağaraya sığınır. Onun yerini ise, bir tek, arkadaşı Ahmet bilmektedir. Nitekim Dursun ve Dünya'nın mektuplarını Halil'e o ulaştırır. Fakat bu mektuplardan biri, bir gün kazara Ahmet'in koynundan yere düşer. Mektubu yerden alarak inceleyen babası, çocuğuna bunun hakkında soru bile sormadan ve neler olduğunu öğrenmeye de tenezzül etmeden, oğlunun üzerine yürür ve ona ardı ardınca sert tokatlar savurmaya başlar. Yüzü gözü iyice şişip moraran Ahmet ise, babasının elinden

kurtulabilmek için yalan söylemek zorunda kalır. Babasına, mektubu yolda bulduğu ve postaneye götürmek için üzerinde taşıdığı yalanını uydurur.

2.6. Üvey Baba Figürleri

Çocuk romanlarında geçen üvey babalar, maalesef, genelde çocuklara (evlâtlıklarına) kötü muamelede bulunan, şiddet uygulayan ve aşağılayıcı sözler sarf eden tiplerdir. Bu konuya en dokunaklı şekilde değinen yazarların başında şüphesiz *Kemâlettin Tuğcu* gelmektedir. Romanları arasında melodram havasını en derinden hissettiğimiz kitabı, yazarın 1971’de yazdığı **Üvey Baba**’sıdır. Son yıllarda televizyon dizisi hâline de getirilen romanda, üvey baba rolündeki Halil (Güneşli), kendisiyle barışık olmayan, dayakçı, sadist, küfürbaz, içki ve kumar düşkününü kötü bir insandır. Kitabın ana karakteri küçük Lâmia ise sürekli tartaklanan, ezilen, kendisine karşı insanlık dışı şekilde davranılan, talihsiz, merhametli, sevgi ve şefkate muhtaç, altın kalpli bir kızdır. Evin annesi Sabriye, kadınlık onuru sürekli ayaklar altına alınan, evden dışlanan ve türlü şiddetlere mâruz kalan ama her şeye rağmen hayata yine de sevgiyle bakabilen bir üvey annedir. Dolayısıyla çocukları sever, onları Halil’in zulmünden korumaya çalışır, sürekli Halil ve çocuklar arasında kalır; kısacası şefkatli ve iyi bir insandır. Üvey abla Semiha da, babası ve üvey kardeşi Lâmia ile sürekli kavgalı, gözü dışarıda ve yükseklerde, hırslı, acımasız, açgözlü, sorunlu ve ukala bir genç kız karakterindedir (Özdiker, t.y.: <http://web.bir.net.tr/cengizozdiker/htm/uveybaba.htm>). *Adnan Çakmakçıoğlu*’nun **Bisiklet** (2000) adlı romanında da, Nurettin’in annesi, kocasının ölümünden sonra, eşin dostun tavsiyesi üzerine, tanıyıp bilmediği bir adamla görücü usulü ikinci evliliğini yapar. Ancak, bu evlilikten aradığı mutluluğu bulamaz; evlendiğine bin pişman olur. Çünkü neredeyse bütün kötü özellikler, evlendiği bu adamda toplanmıştır. Adam, herhangi bir işte çalışmadığı gibi, çok içki içip kumar da oynar. Hatta Nurettin’in babasından kalan kamyondan gelen kazancı da harcar bitirir. Kadın, evlendiği güne lânet eder; ancak böyle olabileceğini asla tahmin etmemiştir. Esasında kadıncağız evlenmeyi istediği için değil; yeni bir eşin, çocuğu Nurettin’e babalık yapıp, ona her konuda yardımcı olabileceğini düşünerek bu evliliğe razı olmuştur. Tek amacı, oğlunun iyi bir eğitim almasını ve kendini arkadaşlarının arasında yetim hissetmemesini sağlamaktır. Yine bir gün, adam Nurettin’in çok istediği bisikleti alma bahanesiyle karısından para sızdırmaya çalışır. Karısı vermeyince de,

parayı çalıp kaçar. Çocuk, haftalarca gözleri yolda bisikletinin gelmesini bekler. Yaşadıklarına çok üzülen annesinin günbegün eriyip gittiğini gören Nurettin, ona sarılıp, büyüdüğünde her şeyin değişeceğini söyler ve annesi Şebnem Hanımı bu hayattan kurtaracağına söz verir. Paraları yiyen üvey babanın neden sonra akli başına gelir ve çocuğun istediği bisikletle birlikte eve döner (Çakmakçioğlu, 2000: 15). *Fatma Güner*'in **Bir Köy Çocuğu** (1986)'nda ise, aşağılayıcı bir üvey baba tiplemesine rastlanıyor. Polatlı'nın köylülerinden küçük İbo, üvey babası tarafından sürekli olarak aşağılanmaktan ve hor görülmekten yakınmaktadır. Üvey babası, ona sürekli "koca kafalı" diye hitap eder. Adam ona bir kez olsun "çocuğum" dese, esasında İbo her işi istekle yapmaya hazırdır; ancak, çocuğa karşı bir türlü yumuşamadığı gibi, aksine, giderek daha da sertleşir. Bu kötü kalpli adam, onu en ağır işlerde çalıştırmanın ötesinde; ona da, annesine de fiziksel şiddet uygular. Yine bir gün üvey baba, anneyi döverken, çocuk dayanamaz ve adamın üzerine yürür. Adam ise, çocuğa bıçak çekince, küçük İbo çareyi evden kaçmakta bulur. Ankara'ya giden İbo'nun başına bir takım kötü olaylar gelir. Çocuk, karakola düşünce, orada tanıştığı kendi yaşıtı olan kaderdaşlarıyla sıkı bir arkadaşlık kurar (Güner, 1999: 57). *Melike Funda Kaynak*'ın **Güneşe Açılan Pencere** (1996)'sinde de benzer karaktere sahip bir üvey baba figürü bulunmaktadır. İpek'in babası ticaretle uğraşan saygın bir kişidir. Küçük kız, sekiz yaşına kadar bolluk içinde yaşar ama sonra babasının işleri kötüye gitmeye başlayınca, sahip oldukları her şeyi birer birer yitirirler. Borçlarını artık ödeyemez duruma gelen babası, bir sabah evden çıkıp gider, çok geçmeden de onun intihar ettiği haberini alırlar. İpek'in annesi üç çocuğuyla beş parasız ortada kalınca, çareyi yeniden evlenmekte bulur. Önceleri iyi davranan üvey babaları, içki müptelası olmaya başlayınca, zamanla bir canavara dönüşür. Her gece eve içkili gelip, çeşitli bahaneler bularak karısını ve üvey çocuklarını döver. Bağrısmalardan rahatsız olan komşular birkaç kez polis çağırırsalar da, bu olayların sürmesine engel olamazlar. Evdeki huzursuzluk İpek'in okul hayatına da yansır; orta ikide üst üste iki yıl sınıfta kalınca, belge alır ve okuldan uzaklaştırılır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Baba figürlerinin çocuk romanlarında nasıl yansıdığı, net olarak gözlemlenmeye çalışıldığında, bunun çocuk romanlarında oldukça geniş oranda işlendiği sonucuna varılmıştır. Öyle ki, taradığımız

toplam 200 civarında sosyal içerikli Türk çocuk romanları içinden 54 tanesinde baba figürlerinin oldukça ağır bastığı gözlenmiştir.

Bunlar arasında yaptığımız alt başlık düzeyindeki gözlemlerde, toplam 13 adet çocuk romanında baba ile evlat arasında bir 'meslek bağının' olduğu/kurulduğu tespit edilmiştir. Eserler tarandığında görülmüştür ki, bazı babalar, evlatlarının (özellikle de oğullarının) okul çağından sonra bir iş edinmeleri için gayret sarf etmeyi adeta kendilerine ödev saymışlardır. 4 romanda bu konu oldukça dikkat çekici boyutta sunulmuştur. Annelerin rolleri ise, (sadece 2 roman haricinde) bu hususta pek ön plana çıkarılmamıştır. Babalar, bazen çocuklarını kendi çalıştıkları işlere dâhil ederek (4 romanda) veya onlara bizzat kendileri işi göstererek çocuğu bir meslek edindirme sürecine sokmaya çalışmışlardır. Çoğu zamansa, babalar kendi gençliklerinde istedikleri (hayalini kurdukları) hâlde gerçekleştirmeyi başaramadıkları ideallerini çocuklarına aşlamaya uğraşırlar. 2 romanda bu durum barizce göze çarpmıştır. 2 romanda ise baba, çocuğunun başarılı giden okul hayatını bıraktırtıp, onu sırf kendisine yardım etmesi için zorlayıcı olmuştur. Dolayısıyla çocuklar, bu durumda, hayata dair istek ve ideallerini gerçekleştirebilmek için babalarından izin almak mecburiyeti hissedebilmektedirler. İncelediğimiz 4 romanda, baba/ata mesleği kavramı, çocuğun gelecekteki tüm hayatı üzerinde ağır basıp, şekillendirici olabilmıştır.

Öte yandan taranan romanlar arasından 8'inde, baba ile bilhassa oğlu arasında hissî manada çok özel bağların (sevgi bağlarının) mevcut olduğu hususu dikkat çekmiştir. Bunların 6'sında, çocuğun baba sevgisi teması öne çıkartılmıştır. Bu örneklerle ele alındığında, baba, hayatta zaman zaman ailesine karşı çok büyük hatalar yapsa bile, genelde evladını (çoğunlukla da oğlunu) ayrı bir tarafa koymuştur; bazen de böyle babalar oğulları tarafından affedilmişlerdir. Bu duruma 3 romanda rastlanmıştır. Ölüm (1 roman örneğinde) ya da uzun süreli ayrılıklar (2 roman örneğinde) yüzünden yaşanan 'babasızlığın' çocuk üzerinde yarattığı travmalar da konu edilmiştir. Ele alınan örneklerle içinden 2 çocuk romanında ise, babanın çocuk (bilhassa oğul) sevgisi ağır basmıştır.

Ancak, bunun yanında, sinirli, otoriter, baskıcı, yasaklayıcı baba figürleri ile de sıklıkla karşılaşmıştır. Bu durumda, çocuklar babalarının sertliğinden dolayı, zaman zaman onun sevgisinden şüpheye bile düşebilmişlerdir. Anlaşılan, çocuk romanlarında

*Sosyal İçerikli Türk Çocuk Romanlarında Karşılaşılan Baba Figürleri
ve Çocuklarıyla İlişkileri*

'babadan korkma' temasına hâlâ sıklıkla rastlanmaktadır. 2 romanda otoriter/baskıcı babadan şiddetle korkulduğuna tanık olunmuştur. Baba disiplinin önemine yapılan vurgu, 2 romanda net bir şekilde görülmüştür. Yasaklayıcı baba figürü, az da olsa (1 romanda) varlığını hâlâ sürdürmektedir. 1 örnekte ise, çocuklarına sevgi göstermeyi otorite kaybı olarak addeden klasik babanın koyduğu suni mesafelere rastlanmıştır. Başarısızlığı kabullenemeyip, çocuğuna hakarete varan davranışlarda bulunan baba figürüne (1 örnekte) çok az da olsa yer verilmiştir.

Çocuk romanlarında, her ikisi de bolca olmak üzere, olumlu/iyi (12 adet romanda) ve olumsuz/kötü (17 adet romanda) baba figürleri arasında bir sınıflandırma yapılabilir. Olumlu baba figürleriyle, ilgili, affedici, anlayışlı, dürüst-çalışkan, korkusuz, çevreye örnek olan baba alt karakterleri bağlamında karşılaşılmıştır. Daha ağır basan olumsuz baba figürleriyle ise, sorumsuz, işine fazla zaman ayıran, ihmalkâr, işsizlik/fakirlik yüzünden evine uğramayan veya evini terk eden, boşanma nedeniyle ilgisiz, kötü alışkanlıkları olan, sevgisiz-şefkatsiz, ağzı bozuk, aşağılayan, emek istismarcısı ve şiddet uygulayan alt karakterler bağlamında çok sıklıkla karşılaşılmıştır.

İncelediğimiz romanlarda çizilen üvey baba figürlerinin ise, tüm örneklemlerde (4 adet çocuk romanında) maalesef hep kötü karakterler olarak sunulduğu göze çarpmıştır. Bunun aksine bir örneğe ise rastlanılamamıştır.

295

IJSl 13/1
Haziran
June
2020

KAYNAKÇA

- Ak, S. (2003). *Gemici Dedem*. İstanbul: Özyürek Yayınevi.
- Akbaba, Ş. (2001). *Kolonya Kokulu Mendil*. İstanbul: Ceylan Yayınları.
- Arseven, A. D. (1993). *Alan Araştırma Yöntemi: İlkeler, Teknikler, Örnekler*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Ateş, K. (2003). *Yitik Kuzular*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Bahadıroğlu, Y. (2002). *Köy Çocuğu*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Bahadıroğlu, Y. (2002a). *Yetim Metin*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Baran, E.; Uslu, H. (2002). "Çocuklara Yetişmeye Çalışan Bir Yazar: Gülten Dayıoğlu". *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 26(3), 20-23.
- Besleyici, H. (2000). *Eskimo Hasan*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Besleyici, H. (2000). *Gündüz Feneri*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Besleyici, H. (2000). *Simitçi Ahmet*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Canat, H. N. (2006). *Gül Yarası*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Cemiloğlu, M. (2001). *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*. (Ekli 3. Baskı), İstanbul: Alfa Yayınları.
- Cengiz, G. (2003). *Ahşap Evin Çocukları*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Ciravoğlu, Ö. (2000). *Okul Öncesi Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Çakmakçioğlu, A. (1991c). *Dağ*. Ankara: Öğün Yayınları.
- Çakmakçioğlu, A. (1991b). *Karaca*. Ankara: Öğün Yayınları.
- Çakmakçioğlu, A. (1991a). *Kayık*. Ankara: Öğün Yayınları.
- Çakmakçioğlu, A. (1991). *Yusuf*. Ankara: Öğün Yayınları.
- Çakmakçioğlu, A. (1997). *Kolye*. Ankara: Öğün Yayınları.
- Çakmakçioğlu, A. (2000). *Bisiklet*. Ankara: Öğün Yayınları.
- Çakmakçioğlu, A. (2000). *Gözyaşı*. Ankara: Öğün Yayınları.
- Çakmakçioğlu, A. (2000). *Kumru*. Ankara: Öğün Yayınları.
- Çandağ, N. (2005). *Lemas'ın Limon Çiçeği*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Dayıoğlu, G. (2003). *Dört Kardeşiler*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Dayıoğlu, G. (2004). *Yurdumu Özledim*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Dilidüzgün, S. (1996). *Çağdaş Çocuk Yazını: Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları Ltd. Şti., Doğan Kardeş Kitaplığı.

*Sosyal İçerikli Türk Çocuk Romanlarında Karşılaşılan Baba Figürleri
ve Çocuklarıyla İlişkileri*

- Dodson, F. (1978). *Baba Gibi Yâr Olmaz*. Cılızoğlu, S. (Çev.). İstanbul: Sander Yayınları.
- Dursun, K. T. (1997). *Kerem'i Kimse İstemiyor*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Dursun, K. T. (1996). *Otobüsüm Kalkıyor*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Efeoğlu, E. (1990). "Roman Kavramının Berisinde". *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakülteleri Dergisi*, (5)1, 63-68.
- Güner, F. (1999). *Bir Köy Çocuğu*. İstanbul: Özyürek Yayınevi.
- Güner, F. (t.y). *Bana Annemi Anlat*. İstanbul: Özyürek Yayınevi.
- Güngörmüş, O. (1998). *Baba-Çocuk İlişkisi. Ana-Baba Okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 245-253.
- Ilgaz, R. (1980). *Bacaksız Kamyon Süriücüsü*. İstanbul: Arkadaş Kitaplar.
- Ilgaz, R. (1983). *Bacaksız Sigara Kaçakçısı*. İstanbul: Can Yayınları.
- Ilgaz, R. (2003). *Küçükçekmece Okyanusu*. İstanbul: Çınar Yayınları.
- Ilgaz, R. (2004). *Bacaksız Okulda*. İstanbul: Çınar Yayınları.
- İçözü, N. (2003). *Reyhana*. İstanbul: Bu Yayınları.
- İzgi, M. (2001). *Bisikletim Vız Vız*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- İzgi, M. (2002). *Metin Kaptan*. İstanbul: Gendaş A.Ş.
- Kallimci, H. (2003). *Arzu Kız*. İstanbul: Hikmet Neşriyat Ltd. Şti.
- Kallimci, H. (2003). *Küçük Kaykaycılar*. İstanbul: Hikmet Neşriyat Ltd. Şti.
- Kantemir, E. (1991). "Çocuklara Yönelik Yayınlar ve Çocuk Kitapları Sorunu", *Türk Aile Ansiklopedisi Cilt:1*, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 247-250.
- Kaynak, M. F. (1999). *Güneşe Açılan Pencere*. İstanbul: Bu Yayınları.
- Meriç, N. (2004). *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Mine, S. (1976). *Okumak İstiyorum*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Oktuğ, Z. (2005). *Başrol Benim Olsa*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Oral, Ü. (1981). *Cin İkiizler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Öner, Ç. (2000). *Piyango*. İstanbul: Can Yayınları.
- Özcan, P. (2004). *Yıldız Toplayan Çocuk*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdiker, C. "Kemâlettin Tuğcu'nun Bilinen 211 Kitabından En Ünlüsü; "Üvey Baba" Dizisi: Televizyonda Şiddetle Karışık; Sevgisizlik, Yoksulluk, Acıma Duygusu". <http://web.bir.net.tr/cengizozdiker/htm/uveybaba.htm>.

- Özgentürk, I. (1979). *Kuş Ne Yana Öter*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Özkan, H. (1991). *Taş*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Pazarkaya, Y. (1998). *Kemal ile Burak: Cennet Ülkesine Yolculuk*, y.y.y.: y.e.y.
- Saygınar, N. (2003). *Benim Dünyalarım*. İstanbul: Bu Yayınları.
- Seyda, M. (1973). *Şeytan Çekiçleri*. İstanbul: Milliyet Yayın Ltd. Şti. Yayınları.
- Söztutan, H. (1990). *Ciğerparem*. İstanbul: Türkiye Çocuk Yayınları.
- Şahin, U. (1976). *Boncuk*. İstanbul: Milliyet Yayın Ltd. Şti. Yayınları.
- Taşkın, M. Z. (1988). *Ülkü Öğretmen*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- 298 Tuğcu, K. (1971). *Üvey Baba*. İstanbul: İtimat Kitabevi.
- IJSI 13/1 Haziran June 2020 Tuğcu, K. (1979). *Güllü Bahçe*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Tuğcu, K. (1980). *Babamın Günahı*. Ankara: Kurtuluş Yayınları.
- Tuncer, N. (2000). "Çocuk Edebiyatı Araştırmalarında Yararlanılacak Yöntemler". Şirin, Mustafa Ruhi (Ed.). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (1981). *Türkçe Sözlük*, (Gözden Geçirilmiş 6. Baskı), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ünlü, S. (2001). *En Güzel Tatil*. İstanbul: y.e.y.
- Yaşaroğlu, A. Y. (1991). *Yağmur Dede*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yavuzer, H. (1999). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yurttaş, H. (2003). *Mavi Bilye*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

SUMMARY

In our article, we analyse the main father figures and their relationships with children as seen in the realistic, social contented Turkish children's novels written from 1970 to the present. Children's novels play important roles in education, especially in primary schools. These novels help the child achieve abstract thinking and understanding of their environment. The novels contribute greatly to the child's initial perception and awareness of the near or far social and geographical environments. In this study, we especially focused on the father as one of the most important figures in the family, which is the closest social environment to the child and analysed this figure by classifying sub-character types. It is a clear fact that the father is so important in forming child's professional and social life. Fathers in children's novels will guide their kids' professional future in different ways. The father figure, who is very influential on the family's psychology, also plays an important role in shaping child's character. The existence of the father and/or the fatherlessness have important consequences on kids. In our study, some positive and negative father figures in general and their relationships with children were examined. Finally, the stepfather figures were also emphasized.

While trying to observe clearly how father figures are reflected in children's novels, it is concluded that these different father figures are handled quite widely in children's novels. In fact, it was observed that the father figures outweighed in 54 of totally 200 social contented Turkish children's novels that we scanned.

In the subtitle level observations we made among them, it was determined that there were clear '*professional bonds*' between fathers and sons in thirteen children's novels. When all the sample novels were scanned, we observed that some fathers make efforts to get kids a job after school (especially for their sons). In four novels, this subject is presented in a remarkable degree. On the other hand, the roles of mothers on it (except for only two novels) were not underlined in this regard. Sometimes fathers tried to put their child into a vocational process by involving their children in their own family jobs (as in four novels) or by training them in the job themselves.

Nevertheless, most of the time, fathers try to instil on their children their own youth dreams/ideals that they couldn't achieve. In two novels, this situation became evident. Also in two novels, the fathers have forced to leave his child from successful school life and to help him in jobs. Therefore, children may feel compelled to obtain permission from their fathers in order to realize their wishes and ideals about life. In the four novels we have examined, the concept of father/ancestor profession has been able to dominate and shape the entire future life of the child.

On the other hand, it was noteworthy that in eight novels we scanned had showed very special love ties especially between the father and his son. In six of them, the theme of the father's love of the child was highlighted. Considering these samples, the father often puts his child (mostly his son) on a separate side, even if he made great mistakes against his family from time to time and sometimes such fathers were forgiven by their sons. The traumas caused by "fatherlessness" due to death (in the case of one novel) or long-term separations (in the case of two novels) on the child are also discussed. The father's love of children (especially of the son) prevailed in two children's novels.

300

IJSI 13/1
Haziran
June
2020

However, besides this, angry, authoritarian, oppressive, prohibitive father figures are frequently encountered. In these cases, the children were even suspicious of the father's love from time to time due to the hardness of them. Apparently, the theme of 'fear of father' is still common in children's novels. In two novels, it was witnessed that the authoritarian/oppressive father was frightened. The emphasis on the importance of father discipline was clearly seen in two novels. The prohibitive father figure still exists, albeit a little (in one novel). In one sample, artificial distances put forth by classical fathers, who regarded showing love clearly to their children as the loss of authority, were found. The father figure, who could not simply accept any failure and behave insulting his child, is given a little bit (in one example).

In children's novels, a classification can be made between positive/good (in twelve novels) and negative/bad (in seventeen novels) father figures, both in abundance. Positive father figures were encountered in the context of relevant, forgiving, understanding, honest, hardworking, fearless, environmentally friendly father sub-characters. We often encountered negative father figures who is irresponsible, devoting much time to work, negligent, unemployed, showing poor habits, loveless, abuser, humiliating, violent as sub-characters.

Unfortunately, it is striking that the stepfather figures drawn in the novels we have examined are always presented as evil characters in all the samples (four children's novels). Moreover, a contrast example was not found in books.